

Секція 2

НОРМОТИПОВІ ДІТИ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

Байдачна Діана, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Н.А. Олійник, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ORGANIZATION OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN ON THE BASIS OF GENDER APPROACH

Baidachna Diana, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** У статті проаналізовано форми організації позакласної роботи молодших школярів на основі гендерного підходу. Аналіз психолого-педагогічних досліджень, присвячених процесу виховання учнів у початковій школі, показав недостатню розробленість проблеми застосування гендерного підходу.*

***Ключові слова:** гендерні відносини, вчитель початкових класів, формування гендерної культури, молодші школярі.*

***Abstract.** The article analyzes the forms of organization of extracurricular activities of junior schoolchildren on the basis of gender approach. Based on the analysis of psychological and pedagogical research on education in primary school, showed insufficient development of the problem of applying a gender approach.*

***Key words:** gender relations, primary school teacher, formation of gender culture, junior schoolchildren*

Поступове входження України до європейського освітнього простору впродовж останнього часу детермінувало великий інтерес педагогічної науки до проблем гендерного виховання та гендерної культури у сфері освіти. Переосмислення традиційних, зазвичай стереотипних уявлень про соціальну роль жінок та чоловіків з огляду на нові соціально-економічні умови має актуально-перспективний характер для прогресивних змін сучасної системи вітчизняної освіти, розробки її футуристичних моделей, про що зазначено в нормативно-правових документах України найвищого державного рівня, починаючи з Постанови Кабінету Міністрів України «Про Державну національну програму «Освіта» (1993) і закінчуючи Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.

Методологічною основою досліджуваної роботи є праці відомих педагогів, психологів, науковців зокрема: упровадження принципів гендерної рівності і демократії до сфери освітнього простору сучасної освіти (І. Грабовська, В. Кравець, Л. Ковальчук, Т. Мельник, А. Фурман та ін.); інтеграція гендерного підходу до системи початкової освіти (А. Шевченко, О.Кікінеджи, Н. Павлущенко та ін.); гендерна культура дітей та молоді (К.Корсак, Л. Мандрик, Н. Маркова та ін.).

Більшість науковців мету гендерного виховання вбачають у формуванні гендерної культури дітей щодо різної статі, однаково здатних до самореалізації й розкриття потенційних можливостей в сучасному світі, реконструкції традиційних культурних обмежень розвитку потенціалу особистості залежно від статі, осмисленні й створенні умов для максимальної самореалізації й розкриття здібностей хлопчиків і дівчаток у процесі педагогічної взаємодії.

Варто зазначити, що формування гендерної культури визначається як один із базових компонентів культури особистості загалом. Нерозуміння гендерних питань поглиблює наявну нерівність між чоловіками й жінками, посилює дискримінаційні тенденції. О. Кікінежди стверджує, що гендерна культура – це знання соціально-психологічних механізмів становлення особистості жінки й чоловіка як рівних соціальних істот [9, с. 129].

Варто зазначити, що сучасна школа відкриває нові можливості для інтеграції гендерного підходу в освітянську практику з метою дотримання принципів гендерної рівності, уникнення будь-яких виявів упередженості та дискримінації дітей за статевою ознакою, диференціації вимог щодо їхнього розвитку, навчання та поведінки на підставі належності до певної статі, створення умов для максимального розкриття здібностей та інтересів дівчаток і хлопчиків у процесі педагогічної взаємодії. С. Гришак наголошує, що «сприяння просуванню гендерної рівності є однією з 8 цілей розвитку тисячоліття, яку 189 країн світу визначили як пріоритетну і зобов'язалися досягти до 2015 р.» [2, с. 19].

Школа через підручники, педагогічне спілкування і традиційну систему виховання відтворює та породжує гендерні стереотипи, що не відповідають об'єктивним реаліям світу і стають перешкодою для ефективного розвитку суспільства. Для гендерного виховання дітей варто використовувати різні педагогічні форми й методи, наповнюючи їх відповідним контекстом. Дослідники й методисти [1; 6] пропнують алгоритми проведення інтерактивних методів навчання в освітньому процесі початкової школи. Ефективною в гендерному вихованні дітей є також технологія тренінгу [10].

Аналіз педагогічної літератури зі статевого виховання засвідчує, що вітчизняна школа ніколи не була «безстатевою», як часто стверджували. Навпаки, вона через освітній процес і педагогічну взаємодію активно реалізовувала статево-рольову парадигму гендерної соціалізації учнів. Саме школі, на думку багатьох дослідників, належить заслуга проведення ідей про природну ролеву обмеженість жінок, формування комплексів професійної неповноцінності й соціальної депривації дівчат [8, с. 6].

У гендерному вихованні у контексті позакласної виховної роботи Найбільш перспективними в процесі гендерної підготовки, вважаються педагогічні ігрові технології, технології диференційованого навчання з урахуванням типу гендеру, технології проблемного і критичного навчання, а також групові дискусії, ігрові методи, методи створення ситуації вибору, театралізовану діяльність [3; 4; 7].

Дискусія з гендерних питань та проблем – це діалогічний метод, у ході якого відбувається формування практичного гендерного досвіду. Його застосування сприяє вмінням дівчат та хлопців чітко виражати свої думки, активно відстоювати власну точку зору, аргументовано заперечувати.

Гендерна гра – метод відтворення предметного та соціального змісту діяльності, незалежно від статі, спрямована на формування гнучкої гендерної ідентичності. При конструюванні змісту гендерної гри враховуються егалітарні процеси у сучасному суспільстві, вікові та індивідуальні особливості молодших школярів. У ході реалізації програми застосовувалися такі види ігор:

1. Імітаційні гендерні ігри, в яких відтворювалась егалітарна поведінка чоловіків та жінок і стимулювалось її активне наслідування.

2. Сюжетно-рольові гендерні ігри, в яких відпрацьовувалися тактика поведінки, дій, виконання функцій та обов'язків, враховуючи індивідуальність.

З метою розвитку уявлень про якості дівчат та хлопців, характеристику чоловічих і жіночих соціальних ролей, формування адекватного уявлення про гендерні стереотипи, про рівність, паритетність статей доречно проводити ігрові завдання, вправи, бесіди. Так, для учнів 1-2-х класів варто проводити вправу «Чи ми різні?».

Мета: показати, що лише фізіологічні відмінності мають стійку приналежність до статі, а гендерні відмінності можуть належати як хлопцям, так і дівчатам.

Хід вправи: дошка поділена на дві частини: дівчачу і хлоп'ячу. В одній частині з допомогою дітей експериментатор записує риси, особливості, притаманні дівчатам, в іншій – хлопцям. Після цього дітям пропонується переглянути перелік рис і визначити, чи є такі, що притаманні лише дівчатам або лише хлопцям.

Для учнів 3-4 класів можна проводити гру «Асоціації».

Мета: продовжувати формувати розуміння стереотипного поділу рис особистості на «хлопчачі» і «дівчачі».

Хід гри: учням пропонували назвати якомога більше асоціацій, пов'язаних зі словом «дівчина»/ «хлопець». На дошці у двох колонках експериментатор записує названі якості.

Далі проводиться обговорення:

– Які з перерахованих якостей належать лише хлопцям, а які – дівчатам?

– Чи зустрічаються у житті дівчата/хлопці з протилежними якостями (добра – зла, сильний – слабкий, турботлива – егоїстка)?

– Чи може одна і та сама якість бути властивою особі іншої статі (Хлопець може бути ніжним і турботливим? Дівчина може бути сміливою, сильною?).

Хлопці й дівчата активно беруть участь у виконанні вказаних завдань.

Результатом проведення таких ігор було усвідомлення дітьми того, що розбіжності між чоловіками і жінками є природними, а уявлення про те, що жінки – слабка стать, а чоловіки – сильна, є гендерним стереотипом, прийнятим у суспільстві.

Для того, щоб розширити уявлення про уподобання протилежної статі, виконувалась вправа «Що я знаю про вподобання дівчат/хлопців». Учня пропонували продовжити речення, називаючи улюблені ігри дівчат, улюблені ігри хлопців, улюблені фільми та мультіки дівчат, хлопців; які пісні подобаються дівчатам, а які хлопцям.

Підсумовуючи сказане, можемо зробити висновок, що особливістю формування гендерної культури молодших школярів у навчально-виховній діяльності початкової школи є гармонізація гендерних стосунків між дівчатами і хлопцями як представниками чоловічої та жіночої складової суспільства, які є рівноправними в можливостях самореалізації, самовираження, самоутвердження, виконання соціальних, навчальних ролей, незважаючи на різні фізіологічні, психологічні й індивідуальні особливості.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. В. Модель формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій / Ю.В.Бондар // *Area Nauki*. –2020. – № 1 (7). – С. 5-13.
2. Гришак С. М. Міжнародні стратегії просування рівності жінок і чоловіків як фактор розвитку гендерної політики в галузі освіти на пострадянському просторі / С. М. Гришак // *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля (Серія “Педагогіка і психологія”)*. – 2013. – № 1 (5). – С. 16–20.
3. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини / О.П.Демченко // *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник]* ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 111-124.
4. Демченко О. П. Свято як форма національного виховання молодших школярів: технологічний аспект/ О. П. Демченко // *Проблеми українського національного виховання : збірник наукових праць* / за ред. Н. Скотної, М. Чепіль. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім.І.Франка, 2013. – С.261-272
5. Досвід педагогів школи з питань впровадження гендерного підходу в навчально-виховному процесі : наук. статті / [упор. Н. Р. Фуголь, І. М. Шабелян]. – Лозуватка, 2015. – 21 с.
6. Імбер В.І. Комп'ютерна грамотність та інформаційна безпека дітей молодшого шкільного віку на уроках інформатики: дуальний підхід // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – Вип. 46. – С.17-21.
7. Казьмірчук Н.С. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів / Н.С.Казьмірчук, О.В.Жовнич, І.А.Стахова // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія. – 2020. – №61. – С.23-30.*
8. Кікінежді О. М. Формування гендерної культури молоді : проблеми та перспективи / О. М. Кікінежді // *Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 27–28.*
9. Кікінежді О. М. Інноваційні підходи до формування гендерної культури у студентської молоді / О. М. Кікінежді // *Психолого-педагогічні засади професійного становлення особистості практичного психолога і соціального педагога в умовах вищої школи* : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль : ТДПУ, 2003. – С. 128–135
10. Любчак Л.В. Використання технології тренінгу в формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів / Л.В.Любчак // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* / Зб. Наук. Пр. – Вип. 47. – Київ – Вінниця, 2017. – С.70-75.
11. Швець Н. А. Вплив соціально-економічних, психолого-педагогічних чинників на забезпечення здорового способу життя в студентському середовищі / Н.А. Швець // *Придніпровські соціально-гуманітарні читання, 16 травня 2014 р. – Кіровоград, 2014. – С. 81-84.*
12. Шевченко А. М. Гендерне виховання молодших школярів засобами фольклору в умовах полікультурного регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / А. М. Шевченко ; Східноукраїнський нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2009. – 23 с.